

انجمن علمی فقه‌بزرای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌بزرای تطبیقی

Volume 1, Issue 3, 2021

Comparison of Crimes Punishable by Death Penalty in Iran and Iraq Penal Code

Mahdi Madihi Tameh*¹

1. PhD Student, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 1-13

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000-0001-8545-1537

TELL: +989011499641

Email:

mahdimadihitameh@gmail.com

Article history:

Received: 26 May 2021

Revised: 03 Agu 2021

Accepted: 08 Agu 2021

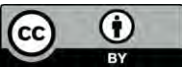
Published online: 23 Sep 2021

Keywords:

Death Penalty,
Penal Code,
Iran,
Iraq.

ABSTRACT

Death Penalty is the most severe social and legal response to crimes that are against the interests and security of society. This punishment is the end point of a human life. Although the criminal policy of societies, based on the principle of proportionality of crime and punishment, has legislated this punishment, but this attitude is in complete contradiction with other criminal policies, including the effectiveness of punishment and the correctional and educational aspect of punishment for the offender. In Islamic jurisprudence, crimes punishable by death are few and mostly include *Qesas* and *Hadds*. Although the basis of legislation in Iran is on Shiite jurisprudence, the Iranian legislator, due to social requirements has acted contrary. The legislator's current approach is to reduce executions. The Iraqi legal system is more customary, with executions being reduced to some extent in amendments to the country's penal code, including the death penalty, security-related crimes (domestic and international), and terrorist crimes. For this research data collection done by documentary method and by studying valid laws and sources and the obtained information has been analyzed descriptively-analytically.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2021 The Authors.

How to Cite This Article: Madihi Tameh, M (2021). "Comparison of Crimes Punishable by Death Penalty in Iran and Iraq Penal Code". *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 1(3): 1-13.

مقدمه

مجازات اعدام به دلیل بازگشت‌ناپذیری مجرم، عدم تأثیر انتقام اجتماعی بر روی مجرم و نیز ترویج خشونت، مورد انتقاد طرفداران حقوق بشر است. همچنین اگر این مجازات، نتیجه دادرسی اشتباه در مورد یک نفر باشد وضعیت به مراتب بغرنج‌تر می‌شود. نه آنگونه که **لاکاسانی** باور داشت جامعه مستحق همه مجرمانی است که خود پرورده و نه آن‌طور که **دورکیم** از بهنجاری جرم صحبت می‌کرد، این پدیده هنجارمند است لیکن این هم یک حقیقت مسلم است که جامعه در تکوین و توسعه جرایم نقش داشته و جرم هم به سادگی از سفره زندگی جمعی جوامع کنار نخواهد رفت. (والکر^۱، ۲۰۰۸: ۹) اعدام، اگر با رهایی منطقی و روشی مواجه شود و یا چگونگی استناد به آن بر لولای عقلانیت محوری نچرخد، خود از اسباب انسداد حداقل مجاری تنفس نظام عدالت کیفری واقع شده و بر فلسفه بازدارندگی هم مهر تعطیلی خواهد زد. (ویلیامز^۲، ۲۰۰۲: ۱۷) توسل افراطی به اجرای مجازات‌ها، القاگر این پیام است که دستگاه قضایی و کیفری جامعه، ابزار دیگری برای مقابله با جرم ندارد و آنقدر که فرهنگ‌سازی و تحمیل دگردیسی بر منطق بزهکاران بالقوه در کاهش جرم نقش دارد، هرگز کیفری چون اعدام چنین اثری نداشته و چه بسا به تورم جنایی هم دامن زند. (ساکو و کونانی، ۱۳۹۷: ۱۱۶).

۱- تشریح مجازات اعدام

اعدام، به معنای سلب حیات یکی از کیفرهای تشریح شده امضایی در اسلام و تحت عنوان قصاص نفس یا به عنوان حد شرعی و بعضاً در مواردی نیز جزء تعزیرات و احکام حکومتی محسوب می‌شود. از جمله مصالحی که برای این کیفر بیان شده می‌توان به رعایت مصالح جامعه و فرد و موضوع نهی از منکر و مقابله با افساد فی الارض و بقای نظام اشاره نمود. کیفر اعدام نسبت به مجرمانی اعمال می‌شود که بدترین جرایم را با علم به آن جرم مرتکب شده و برای جامعه خطرناک و به یقین قابل اصلاح نخواهد بود. (سرخوش و دیگران، ۱۳۹۵: ۲) در اسلام علاوه بر قصاص دو نوع

مجازات اعدام پیش‌بینی شده است. اعدام حدی که از سوی شارع مقدس معین شده و اعدام تعزیری که توسط حاکم تعیین می‌شود. اعدام اغلب در جرایمی چون قتل عمد، افساد فی الارض، اقدام علیه امنیت کشور و توهین به مقدسات مذهبی، مورد استناد قرار می‌گیرد. (مختاری، ۱۳۹۶: ۱۰۱) در شریعت اسلام برای پاره‌ای از گناهان یا جبران حقوق اشخاص، قتل تجویز و این امر در قرآن مجید و سنت نبوی و امامی آمده است و به هیچ وجه نمی‌توان منکر اصل مجازات قتل شد.

اصل بر این است که موهبت حیات را که خداوند متعال به انسان هدیه فرموده است، تنها با حکم بی‌ابهام و تردید او می‌توان از انسان گرفت. فقیهان، گاه از این قاعده با عنوان قاعده یا اصل «عصمت دم» یاد می‌کنند (خوانساری، ۱۴۰۵: ۱۶۱ و ۲۴۵) مقصود از عصمت، همان مصونیت، حرمت و حمایت است؛ به این معنا که خون و جان انسان‌ها مورد حمایت و مصون از تعرض است. البته کسانی از شمول این قاعده خارج مانند مهاجمی است که قصد جان یا عرض و مال کسی را کرده و دفع او جز به کشتن امکان‌پذیر نباشد؛ حتی در موارد دفاع هم وقتی روشن نیست که دیگری در موضع تهاجم است. (موسوی خویی، ۱۴۲۸، ۴۱/۴۲۲)

در مورد مجازات قتل در شریعت اسلام، عمدتاً در چهار مورد کشتن دیگران اعم از مسلمانان و کافران تجویز شده است که شامل:

- الف- در جنگ خواه به‌صورت ابتدایی باشد یا در مقابل باغیان؛
- ب- در دفاع شخصی، که شخص برای دفاع از خود و حریم خویش ناچار باشد مهاجم را بکشد؛
- ج- برای مجازات کیفری گناه؛
- د- برای قصاص. بیشترین آیات قرآنی که متضمن تجویز قتل دیگران است در مورد جنگ می‌باشد.^۳ در خصوص دفاع شخصی در قرآن، آیه خاصی وجود ندارد و فقها از عمومات و

^۳ - آیه (۵) سوره توبه «فَإِذَا اسْتَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ. فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ. إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ»

^۱ - Walker

^۲ - Williams

مجازات را از قوانین خود حذف کرده‌اند یا در عمل اجرا نمی‌کنند و از سوی دیگر، در کشورهایی که هنوز از اعدام استفاده می‌شود، شیوه و مکان اجرای آن تغییر یافته‌است. مروری بر تحولات قانونی در ایران نیز نشانگر تغییرات تدریجی در شیوه اجرای مجازات اعدام است. تغییر در چگونگی اجرای مجازات لواط، عدم اجرای علنی مجازات اعدام و سرانجام تلاش برای اجرای آن از طریق روش‌هایی که درد و رنج جسمی کمتری را به قربانی تحمیل می‌کند، مهم‌ترین تغییرات در این باره است. (جوان جعفری بجنوردی، ۱۳۹۹: ۱) سازمان عفو بین‌الملل، لغو مجازات اعدام را از اهداف اساسی خود می‌داند. دهم اکتبر روز جهانی مبارزه برای لغو اعدام است.

۲- مصادیق جرایم مشمول مجازات اعدام

با پیروزی انقلاب اسلامی و تنظیم مقررات کیفری بر پایه فقه جزایی، شمارگان اعدام در قوانین کیفری رو به فزونی نهاد. جدا از واکنش‌های بین‌المللی به شمارگان اعدام در ایران، دشوار می‌توان پذیرفت که دین و شریعتی که آیین رحمت است، پیامبرش، پیامبر رحمت برای همه جهانیان و قرآن و کتابش، کتاب رحمت است، با این حجم عظیم از اعدام به عنوان حکم شرع سازگار باشد؛ به ویژه این که در فقه امامیه به طور سنتی این اندیشه تثبیت شده است که موارد اعدام، مضبوط و محدود است. اعدام تعزیری در فقه جزایی امامیه، جایگاهی ندارد. (حبیب‌زاده و علی‌پور، ۱۳۹۲: ۴۳) افزایش شمار اعدام، ضرورتاً مستنبط از احکام اولیه شرع نبوده است. به رغم مخالفت شورای نگهبان قانون اساسی با مواردی از اعدام که برای جرایم مرتبط با مواد مخدر پیش‌بینی شده بود، اعدام‌های گسترده در قانون مبارزه با مواد مخدر به تصویب رسید و شمارگان اعدام در ایران افزایش یافت. (برهانی و رادمند، ۱۳۹۶: ۳۰۷) البته در قوانین فعلی شاهد تحولاتی در این زمینه هستیم و در قانون مجازات، نوآوری‌هایی صورت گرفته که در راستای تعهدات بین‌المللی ایران می‌باشد.

قانون مجازات کشور عراق در مقایسه با قوانین جزایی ایران از سابقه کمتری برخوردار است و طبیعی است از این جهات

سنت استفاده کرده و در مواردی قتل مهاجم را تجویز نموده‌اند. (محقق حلی، ۱۴۰۸: ۷۷) در مورد قصاص نیز باید گفت که قصاص در واقع مجازات به حساب نمی‌آید یا به اصطلاح فقهی نمی‌توان آن را حد دانست لکه حقی است برای ولی دم و لذا با شکایت او قاتل، قابل تعقیب است و با عفو او از مجازات معاف می‌گردد. (جعفری هرندی، ۱۳۸۶: ۲۲۸)

تعیین مجازات اعدام در جرایم تعزیری، واگذاری اجازه حیات یا سلب آن به قاضی است. نظریه جمهور علما این است که قتل تعزیری جایز است مانند قتل جاسوس مسلمان. در مجازات مزبور، جنبه بازدارندگی و تکرار جرم، مورد نظر است. این طریقه مالک و برخی از پیروان او است. قاضی عیاض و ابن عقیل از حنبلی‌ها و برخی از شافعی‌ها معتقد به قتل جاسوس مسلمان هستند. ابوحنیفه گرچه از تعزیر به قتل دوری می‌جوید ولی در عین حال معتقد است در بعضی صور، می‌توان جاسوس مسلمان را کشت. (خداخواه، ۱۳۹۸: ۷۵)

امام محمد ابو زهره معتقد است که اکثر فقها، قتل تعزیری را در صورتی که شخص، مرتباً مرتکب جرم شده و فساد ناشی از جرایمش جامعه را تهدید می‌کند، جایز می‌دانند و آن را پیشگیری‌کننده از فساد می‌دانند. (ابوزهره، بی‌تا: ۳۸۵) نظر آیت الله مکارم شیرازی این است که «اعدام در صورت ارتکاب جرایم تعزیری جایز نیست، هرچند بارها تکرار شود، مگر در مواردی که روایت خاص معتبری وجود داشته باشد که می‌توان مطابق آن عمل کرد» (مکارم، ۱۴۲۵: ۱۳۶)

با این حال تحقیقات علوم مختلف چون حقوق، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی نشان داده است که چنین مجازاتی سودمند نیست و بلکه زیان‌هایی نیز دارد. زیرا بشر در طول دوران زندگی خود از راه تجربه آموخته است که ناسازگاری‌ها را می‌توان با تربیت سازگار کرد و در نتیجه به جای آنکه آنها را نابود سازد از آنها استفاده همه جانبه نماید. (جعفری هرندی، ۱۳۸۶: ۲۲۲)

بر این اساس، مجازات اعدام در جامعه معاصر با تحولات اساسی مواجه شده است. از یک سو، بسیاری از کشورها این

(محقق داماد، ۱۳۹۶: ۱۲۷) شاید فقیهانی که به عدم جواز اجرای حدود شرعی در زمان غیبت امام معصوم (ع) فتوا داده‌اند یا در جواز آن تردید نموده‌اند، به‌این واقعیت توجه کرده‌اند که معصومان (ع) در اجرای حدود در موارد گوناگون به‌گونه‌ای کاملاً متفاوت نظر داده یا عمل نموده‌اند. ملاحظه روایات حدود، آشکارا نشان می‌دهد که معصومان (ع) حد را کاملاً به یک‌گونه اجرا نمی‌کردند؛ برای نمونه، حد شرب خمر که مجازات آن چهل تازیانه بود، با صلاحدید یا عدم مخالفت و تأیید و تقریر امام علی(ع) به هشتاد تازیانه افزایش یافت؛ چون مصلحت زمانه این تشدید و تغییر را می‌طلبید. (نجفی، ۱۹۸۱: ۴۵۷)

مقنن عراق در ماده ۴۰۶ قانون مجازات این کشور، قتل‌هایی که مجازاتش اعدام است را در قالب نه مورد بیان نموده‌است:

الف- قتل باسابق تصمیم یا از پیش طراحی شده؛
ب- قتل با استفاده از ماده سمی، مواد منفجره یا آتش‌زا؛
ج- قتل به قصد ردیله یا در ازای دریافت مزد یا این‌که مجرم از روش‌های وحشیانه استفاده کرده باشد؛
د- مقتول از اصول (پدر، مادر یا اجداد) قاتل باشد؛
ه- قتل کارمند دولت یا موظف در حین انجام کار یا خدمت؛
و- مجرم با یک رفتار قصد کشتن دو نفر یا بیشتر را داشته باشد؛

ز- قتل عمد با یک یا چند قتل عمد یا شروع به قتل عمدی مرتبط باشد؛ (قتل سریالی)
ح- قتل، مقدمه ارتکاب جنایت یا جنحه‌ای باشد که مجازات آن حبس کمتر از یک سال باشد یا به قصد تسهیل در فرار مرتکب یا شرکای جرم مزبور از رهایی مجازات یا فرار وی باشد؛

ط- اگر مرتکب به اتهام قتل عمد به حبس ابد محکوم شده و در ضمن تحمل حبس، مرتکب قتل عمدی دیگری یا اقدام به آن کرده باشد.

و در بند دوم این ماده، نیز به سه مورد دیگر اشاره کرده که مجازات آن اعدام یا حبس ابد است:

الف- اگر مجرم قصد کشتن یک نفر را داشته باشد و عمل او منجر به قتل یک یا چند نفر شود؛

نسبت به قانون ایران دارای کاستی‌هایی باشد. فاصله قوانین کشور عراق از شرع، بیشتر از فاصله قوانین موضوعه ایران از مبانی فقهی اسلامی است و قانون‌گذار عراقی نسبت به قانون‌گذار ایرانی در وضع قوانین بیشتر مایل به عرف و متأثر از آن شده است. در قانون این کشور، مجازات اعدام، ارتباطی با قصاص در شریعت اسلامی ندارد و نوعی تعزیر حکومتی و مجازاتی عرفی است.

«از حیث تطبیق قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ هجری شمسی با قانون عقوبات عراقی مصوب ۱۹۶۹ میلادی، می‌توان قانون عقوبات عراقی را به مراتب از بعضی جهات شدیدتر تلقی کرد و به نظر می‌رسد شرایط اقلیمی و فرهنگی و اجتماعی در تفاوت این کیفرنگاری‌ها مؤثر بوده است. قانون جزای ایرانی، بالاخص در جرایم امنیتی با کلی‌گویی و تفویض اختیار تفسیر قانون به قضات، از ورود به جزئیات و تعیین یکایک مصادیق خودداری کرده است لکن قانون عقوبات عراق، سعی داشته تا با تعیین دقیق مصادیق مجرمانه، اختیارات گسترده قضات را در تفسیر قوانین محدود سازد. هر دو قانون در پیروی از اصول اساسی حقوق کیفری همچون اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها، اصل تفسیر مضیق حقوق کیفری، اصل شخصی کردن و فردی کردن مجازات خود را ملزم دانسته‌اند ولی گاه تفسیر متفاوتی از انواع جرایم و تعیین مصادیق مجرمانه ارائه نمودند.» (ربیعی، ۱۴۰۰: ۱۲)

در ادامه این مبحث، با اشاره به عناوین جرایم مطرح در قانون مجازات دو کشور، در ابتدای هر بحث، ابتدا قانون ایران و سپس عراق را مورد بررسی قرار می‌دهیم:

۲-۱- قتل عمد

قانون‌گذار در ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی، موارد جنایت عمدی را در چهار حالت بیان نموده است. مجازات قتل عمد، قصاص نفس است و در صورت رضایت اولیای دم به «عفو با دیه» یا «عفو بدون دیه» و البته تحمل جنبه عمومی جرم، تغییر می‌کند.

شماری از فقیهان شیعی اجرای حدود را از اختیارات اختصاصی معصوم (ع) می‌دانند؛ برابر این فتوا، فقیه اختیار اجرای حدود به‌گونه‌ای که در شرع مقرر شده است را ندارد.

در مورد لواط مطابق ماده ۲۳۶ حد لواط برای فاعل، در صورت علف، اکراه یا دارا بودن شرایط احسان، اعدام و در غیر این صورت صد ضربه شلاق است. حد لواط برای مفعول در هر صورت (وجود یا عدم احسان) اعدام است و مطابق تبصره این ماده، در صورتی که فاعل غیرمسلمان و مفعول، مسلمان باشد، حد فاعل، اعدام است.

حد فاعل تفخیز نیز مطابق تبصره ماده ۲۳۶، در صورتی که غیرمسلمان و مفعول، مسلمان باشد، اعدام است.

اما مقنن عراق در مورد جرایم فوق، مجازات اعدام قائل نشده است. به این ترتیب که در مورد زنا و لواط اگر با رضایت مجنی‌علیه باشد، مطابق بند ۱ ماده ۳۹۴ در صورتی که قربانی ۱۵ تا ۱۸ ساله باشد مرتکب، به حبس ساده یا حبس حداکثر تا ۷ سال محکوم می‌گردد در صورتی که قربانی جرم زیر ۱۵ سال سن داشته باشد به حبس تا ۱۰ سال محکوم می‌گردد. همچنین در مورد زنا و لواط بدون رضایت مجنی‌علیه، مطابق بند یک ماده ۳۹۳ به حبس ابد یا حبس موقت محکوم می‌شود. در بند ۲ ماده ۳۹۳، شرایطی که باعث تشدید مجازات این جرایم می‌شود را بیان نموده است.^۱

۲-۳- آدم‌ربایی

مطابق ماده ۶۲۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ «هر کس به قصد مطالبه وجه یا مال یا به قصد انتقام یا به هر منظور دیگری به علف یا تهدید یا حيله یا به هر نحو دیگر شخصاً یا توسط دیگری شخصی را برباید یا مخفی کند به حبس از پنج تا پانزده سال محکوم خواهد شد در صورتی که سن مجنی‌علیه کمتر از پانزده سال تمام باشد یا ربودن توسط وسایل نقلیه انجام پذیرد

^۱ - اگر عمل در یکی از موارد زیر واقع شود، مشدد محسوب می‌شود: الف- در صورتی که شخصی که جرم علیه او واقع شده هنوز به سن هجده سال تمام نرسیده باشد. ب- در صورتی که مرتکب از بستگان درجه سه قربانی بوده یا مسؤولیت تربیت یا نظارت وی باشد یا توسط خادم یا یکی از افراد مذکور ارتکاب یابد. ج- در صورتی که مرتکب، مستخدم دولت یا مأمور خدمت عمومی، روحانی یا پزشکی باشد که از موقعیت، حرفه یا اعتماد خود سوء استفاده کرده باشد. ز- اگر دو یا چند نفر در ارتکاب عمل مشارکت داشته باشند و در غلبه بر مقاومت قربانی همکاری داشته باشند. ث- در صورتی که مجنی‌علیه در اثر ارتکاب عمل به بیماری مقاربتی مبتلا شود. و- در صورتی که قربانی در اثر ارتکاب عمل، حامله شود یا باکری او از بین برود.

ب- در صورتی که مرتکب پس از قتل، بدن مجنی‌علیه را مثله کند؛

ج- در صورتی که مرتکب در موردی غیر از موضوع بند (۱-ط) به حبس ابد محکوم شده باشد و در مدت اجرای مجازات، مرتکب قتل عمد شده باشد.

۲-۲- زنا و لواط

مطابق ماده ۲۲۴ قانون مجازات اسلامی، حد زنا در موارد زیر اعدام است: زنا با محارم نسبی، زنا با زن پدر، زنا با مرد غیرمسلمان با زن مسلمان، زنا با علف یا اکراه که در تمام موارد موجب اعدام زانی است. همچنین مطابق تبصره ۲ این ماده، هرگاه کسی با زنی که راضی به زنا با او نباشد در حال بی‌هوشی، خواب یا مستی زنا کند، رفتار او در حکم زنا با علف است. در زنا از طریق اغفال و فریب دادن دختر نابالغ یا از طریق ربایش، تهدید و یا ترساندن زن، اگرچه موجب تسلیم شدن او شود نیز حکم فوق جاری است. طبق ماده ۲۲۵ نیز حد زنا برای زانی محسن و زانیه محصنه، رجم است. در صورت عدم امکان اجرای رجم با پیشنهاد دادگاه صادرکننده حکم قطعی و موافقت رئیس قوه قضائیه، چنانچه جرم با بینه ثابت شده باشد، موجب اعدام زانی محسن و زانیه محصنه است و در غیر این صورت موجب صد ضربه شلاق برای هریک می‌باشد.

مجازات رجم، جزء احکام امضایی است و سابقاً در دین یهود وجود داشته و در قرآن کریم اشاره‌ای بدان نشده و فقط نسبت به مجازات زنا بطور مطلق، مجازات حد جلد تعیین شده است. در اصلاحات قانون مجازات اسلامی اگرچه رجم به دلیل این که در زمره مجازات‌های شرعی قرار دارد، حذف نشد اما شرایطی در خصوص اجرای آن پیش‌بینی شد. بر این اساس مقنن از ماده (۲۲۵) تا ماده (۲۳۲) قانون مجازات اسلامی شرایطی را عنوان نموده که ممکن است حد رجم با وجود آنها اجرا نگردد. تحقق شرایط اجرای مجازات سنگسار، به حدی دقیق، نادر و سختگیرانه است که عملاً امکان تحقق آن را به حداقل می‌رساند.

اول، قطع چهار انگشت دست راست سارق از انتهای آن است. در مرتبه دوم قطع پای چپ از پایین برآمدگی است به نحوی که نصف قدم و مقداری از محل مسح باقی بماند. در مرتبه سوم حبس ابد و در مرتبه چهارم اعدام خواهد بود.

سرقت مقرون به آزار و یا مسلحانه نیز در ماده ۶۵۲ کتاب پنجم آمده است و برای آن حبس از سه ماه تا ده سال و شلاق تا (۷۴) ضربه، تعیین شده است و اگر جرحی نیز واقع شده باشد علاوه بر مجازات جرح به حداکثر مجازات مذکور در این ماده محکوم می‌گردد. اگرچه در صورتی که سرقت مسلحانه، محاربه محسوب شود مجازات آن جاری خواهد شد.

مطابق بند چهارم ماده ۴۴۲ قانون مجازات عراق، اگر سرقت به عنف منجر به مرگ احدی شود، مجازات آن اعدام یا حبس ابد است.

۲-۵- جرایم علیه امنیت

قانون‌گذار ایران در فصل هشتم قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، به تعریف و نحوه واکنش به جرم محاربه و در فصل نهم به بغی و افساد فی الارض پرداخته است.

طبق ماده ۲۷۹ قانون مجازات اسلامی «محاربه عبارت از کشیدن سلاح به قصد جان، مال یا ناموس مردم یا ارباب آنها است، به نحوی که موجب ناامنی در محیط گردد.» قانون‌گذار در ماده ۲۸۱ نیز به راهزنان، سارقان و قاچاقچیان که دست به سلاح ببرند و موجب سلب امنیت مردم و راه‌ها شوند به عنوان مصادیقی از محارب اشاره کرده است و نهایتاً در ماده ۲۸۲ مجازات‌های چهارگانه اعدام، صلب، قطع و نفی بلد را برای محارب، برشمرده است.

محاربه در آیه ۳۲ سوره مائده، جرم‌انگاری شده است. بسیاری از صاحب‌نظران عبارت «یسعون فی الارض فسادا» را مستند جرم فساد فی الارض می‌دانند. نکته مورد مناقشه در این آیه این است که اگر مبنای جرم‌انگاری مفسد فی الارض صرفاً همین آیه باشد، مجازات محارب و مفسد فی الارض تفکیک نشده و این دو جرم در کنار یکدیگر آمده‌اند. (مجاهد و دیگران، ۱۴۰۰: ۴۷۰) در قوانین مختلف بجز قانون مجازات

یا به مجنی‌علیه آسیب جسمی یا حیثیتی وارد شود، مرتکب به حداکثر مجازات تعیین شده محکوم خواهد شد و در صورت ارتکاب جرایم دیگر به مجازات آن جرم نیز محکوم می‌گردد.»

قانون مجازات عراق در بخش دوم کتاب سوم، جنایات علیه آزادی و حرمت انسان به این جرم اشاره کرده است و تحت شرایطی مجازات اعدام را برای این جرم در نظر گرفته است. مطابق ماده ۴۲۲ اگر آدم‌ربایی در مورد نوجوان زیر ۱۸ سال با اکراه یا حيله باشد و یا هریک از شرایط مصرحه در ماده ۴۲۱ مجازات مرتکب اعدام خواهد بود و اگر زنا یا لواط به عنف باشد یا شروع به این اقدام کند مجازات وی اعدام است.

در ماده ۴۲۳ آمده است: «هر کس به زور یا فریب خود یا دیگری، زنی را که بالای هجده سال تمام است بریاید به اعدام محکوم می‌شود و اگر آدم‌ربایی منتهی به واقعه جنسی با قربانی گردد یا شروع به زنی به عنف با قربانی باشد، مرتکب به اعدام محکوم می‌شود.»

همچنین ماده ۴۲۴ بیان می‌دارد «اگر اکراه مندرج در مواد ۴۲۲ و ۴۲۳ یا شکنجه‌ای که در بند ب ماده ۴۲۱ شرح داده شده منجر به مرگ شخص ربوده شده گردد، مجازات مرتکب اعدام یا حبس ابد خواهد بود.»

۲-۴- سرقت

مطابق بند «ت» ماده ۲۷۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، حد سرقت در مرتبه چهارم، اعدام است هر چند سرقت در زندان باشد. در خصوص مجازات سرقت باید گفت در قانون مجازات، سرقت به دو دسته سرقت تعزیری و سرقت حدی تقسیم شده و مجازات سرقت حدی در مرتبه

^۱ - موارد مشده الف- جرم آدم‌ربایی: انجام جرم توسط شخصی که به صورت غیرقانونی خود لباس مأمور رسمی به تن کرده یا از نشان رسمی استفاده کرده یا حکم جعلی برای دستگیری، بازداشت، یا حبس با ادعای صدور آن توسط مرجع صالح ارائه نموده است؛ ب- اقدام، با تهدید به مرگ یا شکنجه جسمی یا روانی همراه باشد؛ ج- توسط دو یا چند نفر یا شخصی که آشکارا حامل سلاح است انجام شود؛ د- در صورتی که مدت بازداشت یا سلب آزادی یا محرومیت مجنی‌علیه از (۱۵) پانزده بیشتر باشد؛ ه- اگر هدف از آدم‌ربایی، تعرض یا تعدی به ناموس قربانی یا انتقام گرفتن از وی یا شخص دیگری باشد؛ و- اگر جرم علیه کارمند یا شخصی که مأمور خدمات عمومی است در حین وظیفه یا به سبب انجام وظیفه باشد.

مگر آنکه جرم ارتكابی موجب حد یا قصاص یا دیه باشد که در این صورت به حداکثر مجازات معاونت در آن جرم محکوم می‌شود. در محاربه و افساد فی‌الارض زمانی که عنوان محارب یا مفسد فی‌الارض بر سر دسته گروه مجرمانه صدق کند حسب مورد به مجازات محارب یا مفسد فی‌الارض محکوم می‌گردد.

همچنین فصل اول کتاب پنجم تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده مصوب ۱۳۷۵ به جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی اختصاص یافته و مواردی را طی ماده ۴۹۸ تا ۵۱۲ بیان نموده‌است. لازم به ذکر است که در مواد ۴۹۸، ۵۰۴، ۵۰۸ به امکان محارب شدن مجرم، اشاره شده است و در ماده ۵۰۰ مکرر برای سردستگی فرقه یا گروه معاند، مجازات مقرر در ماده ۱۳۰ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ تعیین شده‌است.

قانون‌گذار عراق نیز در مورد جرایم علیه امنیت، در کتاب دوم قانون عقوبات عراق، با عنوان جرایم علیه منافع عمومی جامعه در دو بخش به این جرایم پرداخته است. در بخش اول، به جرایم علیه امنیت خارجی اشاره کرده‌است. مواد ۱۵۶ تا ۱۶۲، بند ج ماده ۱۷۴، بند ۳ ماده ۱۷۷ و ماده ۱۹۰ قانون مجازات عراق، خدشه دار کردن استقلال، وحدت یا تمامیت ارضی کشور، ملحق شدن به صفوف دشمن یا نیروهای مسلح کشوری که در وضعیت جنگی با عراق قرار دارد، همکاری با یک کشور خارجی یا با یکی از عوامل آن به نیت جنگ یا قطع روابط سیاسی یا اقدامات خصمانه علیه عراق، آسیب رساندن یا ایجاد عملیات جنگی علیه جمهوری عراق یا صدمه زدن به عملیات جنگی کشور یا آماده سازی وسایلی برای پیروزی کشور متخاصم، اقدام جهت ورود دشمن به کشور یا پیشبرد اهداف آن یا ایجاد تحریک در بین مردم، تضعیف روحیه نیروهای مسلح یا تحریک اعضای آن برای پیوستن به دشمن یا تسلیم شدن در برابر دشمن، تضعیف وفاداری آنان به کشور یا اعتماد به نفس و ایستادگی آنان در مقام دفاع یا تسلیم احدی از نیروهای مسلح به دشمن و ... را جرم‌انگاری نموده و حکم اعدام و فقط در مورد ماده ۱۵۸ هردو حکم اعدام یا حبس ابد را تعیین نموده‌است.

۱۳۷۰ که محاربه و افساد به‌مثابه یک جرم فرض شده بود، مجازاتی غیر از اعدام برای مفسد فی‌الارض مقرر نبود تا نهایتاً با تصویب ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ جرم افساد فی‌الارض بعنوان جرمی مستقل از محاربه پذیرفته شد و مجازات آن صراحتاً اعدام معرفی گردید. (رمضانی، ۱۳۹۵: ۲)

طبق ماده ۲۸۷ قانون مجازات اسلامی «گروهی که در برابر اساس نظام جمهوری اسلامی ایران، قیام مسلحانه کند باغی محسوب می‌شود و در صورت استفاده از سلاح، اعضای آن به مجازات اعدام محکوم می‌گردند.»

در مورد افساد فی‌الارض، قانون‌گذار در ماده ۲۸۶، دامنه وسیع‌تری اعم از جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص تا جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی، نشر اکاذیب، اختلال در نظام اقتصادی کشور، احراق و تخریب، پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک یا دایر کردن مراکز فساد و فحشا یا معاونت در آنها به‌گونه‌ای که موجب اختلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع شود را تحت عنوان افساد فی‌الارض، جرم‌انگاری نموده‌است.

الصاق برچسب امنیتی مفسد فی‌الارض به متهم اقتصادی و کاهش توانایی متداعیین کیفری برای هدایت پرونده در مسیر دادرسی منصفانه از یک‌سو و تسهیل فرار مرتکب از مجازات قانونی مقرر به دلیل عدم تمایل رویه قضایی به استفاده از کیفر سالب حیات و در نتیجه زوال بازدارندگی کیفر از سوی دیگر، بخشی از توالی فاسد مترتب بر چالش‌های فوق‌الاشاره است. به نظر می‌رسد سیاست جنایی سنجیده در قبال جرایم اقتصادی، اقتضای توسل به شیوه‌های کیفری سلبی همچون کیفرزدایی را دارد. (صدیقیان، ۱۴۰۰: ۱۳۹)

از جمله جرایم علیه امنیت در ماده ۱۳۰ بیان گردیده است. هرکس سردستگی یک گروه مجرمانه را برعهده گیرد به حداکثر مجازات شدیدترین جرمی که اعضای آن گروه در راستای اهداف همان گروه مرتکب شوند، محکوم می‌گردد

بازدید رسمی به عراق سفر کرده است، حسب شرایط به همین مجازات‌ها محکوم می‌گردد.

۲-۷- جرایمی که ماهیتاً خطری برای عموم تلقی می‌شوند

این جرایم در فصل بیست و پنجم از کتاب پنجم تحت عنوان احراق، تخریب و اتلاف اموال و حیوانات، آمده است. در تبصره ماده ۶۷۵ آتش زدن عمارت یا بنا یا کشتی یا هواپیما یا کارخانه یا انبار و به طور کلی هر محل مسکونی یا معد برای سکنی یا جنگل یا خرمن یا هر نوع محصول زراعی یا اشجار یا مزارع یا باغ‌های متعلق به دیگری که در این فصل ذکر شده است را در صورتی که به قصد مقابله با حکومت اسلامی باشد مشمول مجازات محارب دانسته است.

این جرایم در بخش هفتم از کتاب دوم قانون مجازات عراق بیان شده است. مطابق بند ۴ ماده ۳۴۲ اگر وقوع آتش‌سوزی عمدی باعث مرگ فردی شود، مرتکب به اعدام یا حبس ابد محکوم می‌گردد. همچنین طبق ماده ۳۴۹ اگر ایجاد سیل عمدی یا شروع به ایجاد آن، منجر به مرگ دیگران شود مجازات مرتکب اعدام یا حبس ابد می‌باشد و ماده ۳۵۴ بیان می‌دارد اگر شخصی به هر روشی ایمنی، ناوبری هواپیمایی یا آبی یا ریلی کشتی هوپیما یا هر وسیله حمل و نقل عمومی را در معرض خطر قرار دهد و این عمل منجر به مرگ شخصی شود، مجازاتش اعدام است. براساس بند ۳ ماده ۳۵۵ اگر شخصی عمداً باعث تخریب یا آسیب رساندن به جاده عمومی، فرودگاه، پل‌ها، راه آهن، مسیل رودخانه، قنات، یا کانال‌های مسیر کشتی‌رانی شود و این عمل منجر به مرگ یک نفر شود، مجازاتش اعدام است.

۲-۸- جرایم علیه بهداشت عمومی

مطابق ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵: هر اقدامی که تهدید علیه بهداشت عمومی شناخته شود از قبیل آلوده کردن آب آشامیدنی یا توزیع آب آشامیدنی آلوده، دفع غیربهداشتی فضولات انسانی و دامی و مواد زاید، ریختن مواد مسموم‌کننده در رودخانه‌ها، زیاله در خیابان‌ها و کشتار غیر مجاز دام، استفاده غیرمجاز فاضلاب خام یا پس‌آب تصفیه‌خانه‌های فاضلاب برای مصارف کشاورزی، ممنوع

در بخش دوم از کتاب دوم نیز به جرایم علیه امنیت داخلی، پرداخته است و در مواد ۱۹۰ تا ۲۰۰ مواردی که موجب خدشه‌دار شدن امنیت داخلی می‌باشد را بیان نموده است و مجازات اعدام یا حبس ابد را برای مرتکبان، تعیین نموده است.

در ماده ۲۰۱ با توجه به فعالیت‌های مرتبط با صهیونیست را مغایر امنیت خود می‌داند اقدام به جرم‌انگاری علیه ادعای اصول صهیونیستی یا فراماسونری یا ترویج آن یا همکاری با سازمان‌ها و مؤسسات صهیونیستی، یا کمک مالی یا معنوی به آنها یا تلاش برای هر روشی در جهت رشد و معرفی اهداف مزبور و محکومیت به مجازات اعدام نموده است.

۲-۶- جرایم علیه مقامات کشوری

مطابق ماده ۵۱۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، هر کس به جان رهبر و هر یک از رؤسای قوای سه‌گانه و مراجع بزرگ تقلید، سوء قصد نماید چنانچه محارب شناخته نشود به حبس از سه ماه تا ده سال محکوم خواهد شد.

همچنین مطابق ماده ۵۱۶ قانون مذکور، هر کس به جان رئیس کشور خارجی یا نماینده سیاسی آن در قلمرو ایران سوء قصد نماید به مجازات مذکور در ماده (۵۱۵) محکوم می‌شود مشروط به این‌که در آن کشور نیز نسبت به ایران معامله متقابل بشود والا اگر مجازات خفیف‌تر اعمال گردد به همان مجازات محکوم می‌شود. در تبصره این ماده آمده است چنانچه سوء قصد منتهی به قتل یا جرح یا ضرب شود علاوه بر مجازات مزبور به قصاص یا دیه مطابق ضوابط و مقررات مربوط محکوم خواهد شد.

قانون‌گذار عراق در بخش سوم از کتاب دوم به جرایم علیه اقتدار عمومی پرداخته است در ماده ۲۲۳ آورده است: ۱- هرکس رئیس جمهور را به قتل برساند، مجازاتش اعدام است. ۲- هرکس به جان رئیس جمهور سوء قصد نماید و قصد او از قتل، معلق بماند یا شروع به قتل عمدی نماید به مجازات حبس موقت محکوم خواهد شد. ۳- در صورت ارتکاب جرم علیه رئیس دولت خارجی در زمانی که وی برای

مجازات حبس تا سه سال یا جزای نقدی تا سیصد دینار را مقرر کرده است.

۲-۱۰- جرایم مواد مخدر

قانون گذار ایران، جرایم مرتبط با مواد مخدر را به صورت افتراقی با تصویب قانون مبارزه با مواد مخدر در سال ۱۳۶۷ جرم‌انگاری نموده است. سیاست جنایی ایران در جرایم مواد مخدر و روان‌گردان، مبتنی بر سیاست جنایی پیشگیرانه کیفری بوده است که توسل به یک سیاست کیفری امنیت‌مدار و سخت‌گیرانه با تأکید بر شدت کیفر و افتراقی بودن رسیدگی‌ها، از شاخصه‌های آن است که در مواردی نیز به سمت سیاست کیفری توده‌گرا گرایش پیدا کرده است. بسترهای ایجاد یک سیاست جنایی، در مقابله با جرایم مواد مخدر به نحوی بوده که همواره به سود «نظریه بازدارندگی» تمام شده و کیفر اعدام را نیز مشروعیت بخشیده است. (زارع و موذن زادگان، ۱۳۹۹: ۲۷) در قانون ۳۵ ماده‌ای مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷ در هشت ماده و یک تبصره آن کیفر اعدام پیش‌بینی شده بود. شدت و حدت نگاه سخت‌گیرانه قانون‌گذار به موضوع مواد مخدر باعث شده بود که حتی نسبت به شخصی که برای دومین بار با انگیزه و به قصد معتاد کردن دیگری، باعث اعتیاد وی به مواد مخدر هرویین، مرفین، کدیین، متادون و دیگر مشتقات شیمیایی مرفین و کوکائین شود، نیز مجازات اعدام پیش‌بینی کرده بود.

نظر شایخ در مورد کیفر اعدام در جرایم مواد مخدر این است که این کیفر از باب حد افساد فی الارض است. بنابراین تنها در حالتی می‌توان مجرم مواد مخدر را به کیفر اعدام محکوم نمود که عمل وی منطبق با «حد افساد فی الارض» و نه «کیفر تعزیری جرایم مواد مخدر» که این امر البته محل مناقشه است. (زید شفیعی و خسروشاهی، ۱۳۹۷: ۸۱)

مجلس با تصویب طرح الحاق یک ماده به قانون مبارزه با مواد مخدر اقدام به تعدیل این مجازات نمود و بر این اساس تنها با وجود شرایطی، مجازات اعدام در خصوص مواد مخدر وجود دارد و در غیر این صورت حکم اعدام برخی از مجرمان به مواد مخدر در صورت داشتن شرایطی به حبس و جزای

می‌باشد و مرتکبین چنانچه طبق قوانین خاص مشمول مجازات شدیدتری نباشند به حبس تا یک سال محکوم خواهند شد. همچنین با استناد به تبصره ۱ ماده ۶۸۷ قانون مجازات اسلامی، در صورتی که اعمال مذکور به منظور اخلال در نظم و امنیت جامعه و مقابله با حکومت اسلامی باشد مرتکب، مجازات محارب را خواهد داشت.

قانون مجازات عراق نیز تحت شرایطی، مجازات سختی برای این عمل مجرمانه در نظر گرفته شده است. مطابق بند ۱ ماده ۳۵۱ هرکس که عامداً در چاه، مخزن آب، انبار عمومی یا هر چیز دیگری که برای استفاده عموم مهیا شده، مواد میکروبی یا هر چیز دیگری که به صورت بالقوه امکان مرگ افراد یا صدمه جدی به سلامت عمومی را در پی دارد یا زندگی مردم را شدیداً به مخاطره می‌افکند بیاندازد و عمل مزبور منتهی به مرگ انسان شود به اعدام محکوم می‌شود. البته در مواد ۳۶۸ و ۳۶۹ قانون مجازات عراق ذیل فصل هفتم با عنوان جرایم علیه بهداشت عمومی، به اقداماتی که منجر به شیوع بیماری خطرناک می‌شود اشاره کرده است اما مجازات خفیف‌تری نسبت به ماده ۳۵۱ در نظر گرفته است.

۲-۹- اهانت به مقدسات

مطابق ماده ۲۶۲ قانون مجازات اسلامی هر کس پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم و یا هریک از انبیاء عظام الهی را دشنام دهد یا قذف کند، ساب‌النبی است و به اعدام محکوم می‌شود و در تبصره این ماده، قذف هر یک از ائمه معصومین علیهم‌السلام و یا حضرت فاطمه زهرا سلام‌الله علیها یا دشنام به ایشان را در حکم سب نبی انگاشته است. همچنین مطابق ماده ۵۱۳ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، هر کس به مقدسات اسلام و یا هر یک از انبیاء عظام یا ائمه طاهرین (ع) یا حضرت صدیقه طاهره (س) اهانت نماید اگر مشمول حکم ساب‌النبی باشد، اعدام می‌شود و در غیر این صورت به حبس از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد.

در ماده ۳۷۲ قانون مجازات عراق در فصل دوم (جرایم علیه احساسات قومی، مذهبی) ذیل بخش هشتم (جرایم اجتماعی)

منتفی است و در واقع مجازاتی نیست که تأمین کننده اهداف مدنظر سیاست‌گذاران کیفری، در مورد مجرم باشد و از طرفی حق حیات را که بالاترین موهبت الهی است ساقط می‌کند، لذا باید در تعیین آن به‌عنوان مجازات متناسب با جرم، احتیاط کامل کرد. از منظر فقهی، مجازات‌هایی که در زمره مجازات‌های تعزیری تدوین می‌شوند باید دون‌الحد باشند اگرچه برخی دون‌الحد را غیر حد تفسیر کرده و معتقدند منظور از این عبارت، مجازات‌هایی غیر از حدود باشد. نگاهی به سیاست جنایی حاکم بر کشور که گام‌هایی در جهت تخفیف و جایگزینی مجازات‌ها برداشته، حاکی از اراده قانون‌گذار در تغییر نحوه مجازات‌ها است. تصویب قانون کاهش مجازات‌های حبس تعزیری در سال ۱۳۹۹، اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر به‌ویژه ماده ۴۵ آن در سال ۱۳۹۶ و یا تعیین شرایط سخت برای احراز اجرای حکم رجم از این نمونه است.

در نظام حقوقی عراق، موارد اعدام کمتر است اگرچه شمارگان اعدام به‌دلیل وضعیت امنیتی عراق و حضور نیروهای داعش در این کشور، همچنان بالا است. مقنن این کشور در اصلاح قوانین کیفری خویش رویکردی دوگانه داشته است و علیرغم حذف مجازات اعدام در برخی موارد، نسبت به احیای این مجازات در برخی جرایم اقدام نموده است.

در تطبیق قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ با قانون عقوبات عراقی مصوب ۱۹۶۹ میلادی، با توجه به اخیر التصویب بودن قانون مجازات اسلامی و اتخاذ رویکردهای نوین و با تکیه بر مطالعات تطبیقی و استفاده از تجربیات قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ تدوین یافته و نسبت به قانون عقوبات عراق، ارتقاء یافته‌تر می‌باشد. اگرچه برخی دیدگاه‌های قانون مجازات عراق از جمله تعیین حالت‌های مختلف برای جرم قتل عمدی و تعیین چند نوع مجازات برای آن، از جمله اعدام، سجن موبد و موقت، حائز اهمیت بوده و در جهت کاهش مجازات اعدام، مؤثر بوده است. همچنین در اجرای قانون مجازات ایران، قضات امکان تفسیر بیشتری دارند تا قانون عقوبات عراق که با تعیین دقیق مصادیق مجرمانه، اختیار تفسیر قضات را محدود ساخته است.

نقدی تبدیل می‌شود. بر این اساس با اصلاح ماده ۴۵ قانون مبارزه با مواد مخدر، مرتکبان جرایمی که در این قانون دارای مجازات اعدام یا حبس ابد هستند، در صورت احراز یکی از شرایطی مندرج، در حکم مفسد فی‌الارض خواهند بود و به مجازات اعدام و ضبط اموال ناشی از مواد مخدر یا روان‌گردان محکوم می‌شوند.

به استثناء برخی بزهکاران خاص که مشمول محاربه می‌شوند، نمی‌توان به یقین رسید که برای چنین جرایمی می‌توان اعدام را تجویز کرد. به عبارت دیگر، اگر چه برای جرایمی هم چون قتل عمد، حکم قصاص به روشنی در قرآن کریم بیان شده است، در مورد اعدام برای بزهکاران مواد مخدر، چنین صراحتی وجود ندارد. (اکبری، ۱۳۷۹: ۲۶۷) بنابراین، آنچه از نظر اخلاق اسلامی می‌توان در مورد حکم اعدام برای بزهکاران جرایم مواد مخدر گفت آن است که با توجه به عدم تجویز منابع اسلامی و همچنین مخالفت با کرامت انسانی، باید در اعمال چنین مجازاتی بسیار احتیاط کرد. (جوان جعفری بجنوردی و اسفندیاری بهرآسمانی، ۱۳۹۷: ۱۴۸) باید با تمسک به اصل احتیاط و اشتغال (احتیاط در دماء) یا توسل به قاعده درأ، تا حد امکان از صدور حکم به سلب حیات فرد اجتناب نمود.

در قانون مجازات عراق برای مواد مخدر، مقرراتی تدوین نشده است.

نتیجه‌گیری

هدف از تعیین مجازات اعدام، اگرچه جلوگیری از اشاعه جرم، پیشگیری از تکرار آن و عبرت آموزی سایر افراد جامعه به‌واسطه خاصیت ترهیبی مجازات مذکور می‌باشد اما این که اجرای آن تا چه میزان منجر به کاهش جرم گردیده است نیاز به بررسی دارد. مهم‌ترین مبانی اجرای مجازات از دیدگاه شریعت اسلام، اصل عدالت و اصل فایده می‌باشد. در این میان بیشترین تأکید بر روی اثربخشی و نتایج حاصله از مجازات است. اصلاح و تربیت مجرم را می‌توان مهم‌ترین اثر و نتیجه حاصله از اجرای مجازات دانست. نظر به اینکه تأثیر و بازخورد اجرای مجازات اعدام، بر روی شخص مجرم،

شیوه‌های مجازات اعدام در ایران و امریکا». *مطالعات حقوق تطبیقی*، ۱۱(۱): ۲۰-۱.

- اکبری، حسین (۱۳۹۷). «مطالعه نظری و عملی کیفر مرگ در حقوق مواد مخدر». *مجموعه مقالات همایش بین‌المللی علمی - کاربردی جنبه‌های مختلف سیاست جنایی در قبال مواد مخدر*، جلد اول، تهران: روزنامه رسمی کشور.

- اندک، پریسا و ربانی موسویان، علی (۱۳۹۹). «بررسی تطبیقی بزه قتل عمد در مذاهب فقهی اسلامی و قانون مجازات عراق با تأکید بر مجازات آن». *مطالعات فقهی و فلسفی*، ۱۱(۲): ۱-۱۹.

- برهانی، محسن و رادمند، محمدمبین (۱۳۹۶). «تقلیل‌گرایی نسبت به مجازات‌های سالب حیات در حقوق کیفری ایران». *فصلنامه راهبرد*، ۲۶(۸۲): ۳۰۷-۳۲۶.

- ربیعی، احمد (۱۴۰۰). *قانون مجازات عراق مصوب ۱۹۶۹ میلادی با اصلاحات بعدی*. چاپ اول، تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد.

- رضانی، سوسن (۱۳۹۵). *بررسی فقهی - حقوقی مجازات افساد فی الارض*. تهران: کنگره بین‌المللی جامع حقوق ایران.

- زارع، آمنه و موذن زادگان، حسنعلی (۱۳۹۹). «محدود سازی مجازات اعدام در ماده واحده قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۹۶ با تأکید بر سیاست جنایی پیشگیرانه». *فصلنامه علمی مطالعات پیشگیری از جرم*، ۱۵(۲): ۳۵-۵۱.

- زید شفیعی، مونا و خسروشاهی، قدرت اله (۱۳۹۷). «تعديل کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر: از بودهای فقهی تا بایدهای حقوق بشری». *فقه و مبانی حقوق اسلامی*، ۱۱(۱): ۷۹-۹۴.

- حبیب زاده، محمدجعفر و علیپور، عادل (۱۳۹۲). «منع مجازات اعدام تعزیری در فقه امامیه». *مطالعات فقه و حقوق اسلامی*، ۵(۹): ۴۳-۶۶.

- حلی، محقق، جعفر بن حسن (۱۴۰۸). *شرائع الإسلام فی مسائل الحلال والحرام*. قم: نشر مؤسسه اسماعیلیان.

از جمله تشابهات دو قانون، پیروی از اصول اساسی حقوق کیفری همچون اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها، اصل تفسیر مضیق حقوق کیفری، اصل تفرید مجازات می‌باشد.

تغییر باور و نگاه فرهنگی مردم و به‌ویژه سیاست‌گذاران عرصه تقنینی و جنایی، در جوامعی که شمارگان اعدام بالایی دارند نیازمند فرهنگ‌سازی و ارتقاء فرهنگی است. چه، اکنون بیش از دو سوم کشورهای جهان، نسبت به حذف یا کاهش اعدام در قانون و اجراء اقدام نموده‌اند و این تجربه می‌تواند الگویی عملی برای سایر کشورها در جهت حرکت به سوی کاهش این مجازات باشد. با توجه به اقتضائات اجتماعی و بین‌المللی بایستی در مبانی جرایمی که مجازات آن مطابق قانون، اعدام پیش‌بینی شده است در هردو کشور، بازنگری صورت پذیرد.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانت‌داری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردید.

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهم نویسندگان: تمام مراحل نگارش مقاله به‌طور کامل توسط نویسنده انجام گرفته است.

تشکر و قدردانی: از تمام کسانی که ما را در تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، سپاسگزاریم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی سامان یافته است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- ابو زهره، محمد (بی‌تا). *العقوبه و الجريمه*. بیروت: دارالفکر العربی.

- اسفندیاری بهرآسمان، محمدصالح و جوان جعفری بجنوردی، عبدالرضا (۱۳۹۹). «مطالعه جامعه‌شناختی تحول

- جعفری هرنندی، محمد (۱۳۸۶). «حوزه فقه جزا: نگرشی به مجازات اعدام در اسلام». فقه و مبانی حقوق، ۸(۸): ۲۲۱-۲۳۵.
- جوان جعفری بجنوردی، عبدالرضا و اسفندیاری بهرآسمانی، محمد صالح (۱۳۹۷). «نگرشی جامعه‌شناسانه بر تحولات مجازات اعدام مجرمان مواد مخدر»، پژوهش حقوق کیفری، ۷(۲۵): ۱۲۵-۱۵۷.
- خداخواه، نسیم (۱۳۹۸). «بررسی فقهی و حقوقی مجازات اعدام در جرایم مواد مخدر». مجله پژوهش و مطالعات علوم اسلامی، ۱(۶): ۷۳-۸۵.
- خوانساری، سید احمد (۱۴۰۵). جامع المدارک فی شرح المختصر النافع. چاپ دوم، قم: اسماعیلیان.
- ساکی، محمدرضا و کونانی، سلمان (۱۳۹۷). «بایدها و نبایدهای حذف مجازات اعدام از جرایم مواد مخدر». فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۲۴(۸۷): ۱۰۲-۱۲۹.
- سرخوش، جواد؛ سوری، معصومه و اسفندیاری، مینا (۱۳۹۵). «تبیین حکم فقهی اعدام در فقه و قانون مجازات اسلامی». اولین کنفرانس بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم تربیتی، مدیریت و روان‌شناسی، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی.
- سلیمانی، بتول (۱۳۹۰). بررسی مجازات اعدام در حقوق کیفری ایران و فقه امامیه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، اهواز: دانشگاه شهید چمران..
- صدیقیان، امیر محمد (۱۴۰۰). «تسری افساد فی الارض به جرایم اقتصادی: بسترها و چالش‌ها». مطالعات سیاسی، ۱۳(۵۱): ۱۳۹-۱۵۷.
- صفایی، سمیه (۱۳۹۹). «مجازات قتل در تکرار جرایم منافی عفت با تأکید بر تکملة المنهاج». آموزه‌های حقوق کیفری، ۱۷(۲۰): ۲۳۵-۲۵۴.
- طه حسین، محمد (۲۰۰۸). عقوبه الإعدام فی التشریح العراقی. مجله مرکز دراسات الکوفه، کوفه: جامعه الکوفه مرکز دراسات الکوفه.
- مجاهد محمدابراهیم؛ عابدینی نجف‌آبادی، احمد و پنج‌پور، جواد (۱۴۰۰). «افساد فی الارض از وصف جزایی تا جرمی مستقل با تکیه بر آموزه‌های قرآنی». فصلنامه مطالعات قرآنی، ۱۲(۴۸): ۴۶۹-۴۹۹.
- مختاری، حسین (۱۳۹۶). «اعدام و اهداف مجازات‌ها». نشریه پاسخ، شماره ۸ (۲) ۱۰۱-۱۲۷.
- مفید، محمد بن نعمان عکبری بغدادی (۱۴۱۳). المقنعه. قم: کنگره جهانی هزاره شیخ مفید.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۴۲۵). تعزیر و گستره آن. قم: انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام.
- موسوی خویی، سید ابوالقاسم (۱۴۲۲). مبانی تکملة المنهاج. قم: مؤسسه احیاء آثار الامام الخویی.
- نجفی، محمد حسن بن باقر (۱۴۰۴). جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام. چاپ هفتم، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- نوروزی، رحمت اله (۱۳۹۰). حقوق جزای عمومی، مجازات. تهران: نشر میزان.
- Walker, I (2008). *The Death Penalty*. Minnesota: ABDO Publishing Company.
- Williams, E (2002). *The Death Penalty*. New York: Greenhaven Press.